

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закону України «Про Вищу раду правосуддя». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 7-8, ст.50). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua>.
4. Teremtsova N. Правова держава як елемент досягнення цивілізації всього людства. Colloquium-journal №34 (157), 2022. Część 2. (Warszawa, Polska). Index Copernicus 2022 International ISSN: 2520-6990; 2520-2480.

УДК 340

Лукашов Р. С.

*доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету*

Штучний інтелект у ролі судді: перспективи автоматизації розгляду цивільних спорів в Україні

У сучасних умовах цифровізації все активніше обговорюється можливість використання штучного інтелекту (ШІ) у сфері правосуддя, зокрема — в розгляді цивільних справ. Національна судова система поступово впроваджує електронні сервіси, однак використання саме ШІ в ролі автономного судді залишається перспективою майбутнього. Вітчизняне законодавство поки що не містить норм, які прямо регламентують участь ШІ у судовому процесі.

Попри це, інтерес до автоматизації правосуддя зростає. ШІ розглядається як інструмент, здатний прискорити розгляд справ, знизити навантаження на суддів, підвищити рівень передбачуваності рішень у типових справах. Проте застосування таких технологій у сфері, що прямо пов'язана з реалізацією прав людини, потребує обережності. Судове рішення — це не лише логічне виведення, а й акт правового розсуду, який ґрунтується на етичних, культурних і гуманістичних засадах [1].

У світовій практиці досліджується модель "людино-орієнтованого" використання ШІ, де технологія виконує допоміжну функцію: аналізує документи, генерує проекти рішень, здійснює правову кваліфікацію. Однак остаточне рішення залишається за суддею. Такий підхід дозволяє уникнути ризиків, пов'язаних із автономністю машинного ухвалення рішень — упередженістю алгоритмів, відсутністю емоційного контексту, складністю апеляції [3].

Українське законодавство потребує відповідного нормативного регулювання, яке визначатиме межі та правила використання ШІ в судовому процесі. Це має включати гарантії процесуальної справедливості, право на оскарження, прозорість алгоритмів і підзвітність їх розробників. Особливої уваги потребують етичні питання та збереження людського контролю над судовим рішенням.

Одним із перспективних напрямів є впровадження експертних систем на базі ШІ, які можуть моделювати судову практику, прогнозувати результат спору та пропонувати стандартні рішення. Такі системи вже використовуються у низці країн для розгляду дрібних спорів або як допоміжний інструмент для суддів та юристів. Вони сприяють уніфікації правозастосування та забезпеченню принципу правової визначеності [2].

Однак повна автоматизація судового процесу вимагає не лише технічної готовності, а й широкої суспільної довіри до таких рішень. Необхідно вирішити питання відповідальності за помилки ШІ, гарантувати дотримання прав людини та забезпечити прозорість алгоритмічного судочинства. Лише за таких умов технології можуть гармонійно інтегруватися в українську правову систему та сприяти її модернізації.

Використання ШІ у судовій сфері має розглядатися не як заміна судді, а як ресурс, що посилює ефективність правосуддя, забезпечує оперативність і якість розгляду справ, за умови дотримання правових і моральних стандартів. ШІ може стати вагомим елементом "розумного судочинства", однак лише в межах, що не підривають легітимність і гуманність судової влади.

Таким чином, застосування штучного інтелекту у сфері цивільного судочинства має значний потенціал для оптимізації правосуддя, проте його впровадження повинно відбуватися поступово, з дотриманням правових, етичних та процесуальних гарантій. ШІ може стати ефективним інструментом підтримки суддів, але не повинен підміняти собою людину в ухваленні остаточного рішення, оскільки правосуддя — це передусім сфера відповідального людського розсуду.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
2. Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг" від 22 трав. 2003 р. № 851-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
3. Міністерство цифрової трансформації України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://thedigital.gov.ua/news/opublikovano-kontseptsiya-rozvitku-shtuchnogo-intelektu-v-ukraini>